

Alypbaryjylaryň ýüzüni ýapma mejburylygy Owganystanda azat metbugatyň guitarandygynyň alamaty

Category: Goşular, Kitapcy, Nukdaýnazar, Publisistika, Sözler
написано kitapcy | 25 января, 2025

Alypbaryjylaryň ýüzüni ýapma mejburylygy Owganystanda azat metbugatyň guitarandygynyň alamaty ALYPBARYJYLARYŇ ÝÜZÜNI ÝAPMA MEJBURYLYGY OWGANYSTANDA AZAT METBUGATYŇ GUTARANDYGYNÝŇ ALAMATY

Aýalyň ýüzüni ýapasynyň gelýändigi ýa-da gelmeýändigi boýunça hukugyny elinden almak, onuň sesini eşitdirmeye hukugyny elinden almak bilen deňdir.

Taliban geçen hepde teleýaýlymda çykyş edýän aýal-gyzlaryň göni efirde ýüzlerini ýapmagy buýurdy. (AFP)

Taliban geçen hepde teleýaýlymda çykyş edýän ähli spiker aýal-gyzlaryň göni efirde ýüzlerini ýapmagy buýurdy.

Munuň özi Taliban häkimiýete gelen wagtyndan bäri aýal-gyzlara garşıy girizen köp sanly basylarynyň iñ bärkije mysaly. Şol wagtdan bäri olaryň erkek kärdeşleri-de muny protest etmek maksady bilen ýüzlerine maska dakyp orta çykdy.

Žurnalistika azatlygyň ekiztaýydyr we 7/24 dürli garaýylaryň, habarlaryň, içki pikirleriň akymynda üzňüksiz dowam edýän

pudak. Żurnalista biziň obýektiw nukdaýnazardanam garamagymyzy gazanýar. Şonuň üsti bilen biz dünýäni ýagtylandyrylan halda görýärис. Metbugat azatlygy bolmasa dagy, dünýä hakykatda nirede bolardyka? Gynansak-da, Taliban bize dünýäniň nirede bolmalydygyny görkezýär.

Żurnalistlik birnäçe adamyň başgalara awusyny pürkmäge amatly hasaplaýan ýeri bolsa-da, habar berijilik tarapyny aradan aýyran ýagdaýyñzdä gatlaklaryň sesini ýitirersiňiz.

Meniň üçin Britaniýada döredijilik bilen meşgullanyp, žurnalist hökmünde işlemegimde ýazmaga hemise owadan sebäpler tapyldy. Ulalamda sözlerim we sözleýiş ukybym iň güýçli ýaragym boldy. Kalbym aňlatmak üçin goşgulardan we jümle-jahana ýüzlenmäge duýyan mähir-muhanbetimi özüme mahsus ýol bilen görkezmek üçin sesimden peýdalandyrm. Söz azatlygy bolmasa men muny edip bilmezdim. Şeýle-de muny atalarymyň ýurdy we ejemiň önüp-ösen watany Owganystanda amala aşyryp bilmezdim.

Gynansak-da, söz, bilim, saýlaw azatlyklarynyň mundan beýlæk çäklendirilen owgan zenanlarynyň gany damarymda at salýar.

Söz diýilýän zat geýinmek, geplemek, ýazmak, ellemek, döretmek arkaly emele gelýär. Munuň aradan aýrylmagy adam hukuklarynyň bozulmagydyr.

Az wagt öñ Talibanyň aýal-gyzlary burka geýmäge mejbur edýän gözdençykgyň kararyna garşıy pikirlerimi we hoşnutsyzlygym paýlaşypdym. Owganystanyň häzirki yüzbe-ýüz bolan hakykatyndan täsin hakykata – Owganysyandaky aýal-gyzlaryň beýle buýruklara boýun egmedik ýagdaýynda erkek hossarlarynyň türmä salynjakdygy ýa-da işlerinden kowuljakdygy haýbatynyň atylandygyna görkezen garşylygym ýazypdym.

Käbirleri aýdýanlaryma oñyn göz bilen garasa-da, käbirleri kararnama boýunça edýän pikirlerime gyýa göz bilen seredýärdi. Sözlerimiň wirtual dünýäde akyp gitmegine ýol berdim. Şondan soň maňa häzirki jemgyýetde şindizlerem demini ýoredýän aýal duşmançylygynyň bardygy ýatladylsy.

Hatda bir okyjy men hakda makala ýazjak derejede öte geçip, ynanjyma bildiren gazabyny şeýle beýan edipdi: «Sakib... Günbatar kompleksinde Talibana garşı duşmançylygy ýaýýar».

Meniň sözlerimiň onuň jyzzygyna degendigi görnüp durdy. Gep eýesini tapypdy, dogry adamlary ynjalykdan gaçyran ekenim: Ýygy-ýygydan diniň gözelligini görmezlige salýan we aýal-gyzlary azat durmuşda ýaşamakdan sallaýan medeni kompleksi dikeltmegi saýlap alan şahslaryň agzynyň paýyny beren bolsam näme!

Öz-özüme, «Ine, maňa nädip pikirlenmelidigimi, nädip duýmalydygyny öwredýän ýene bir köpbilmiş» diýip goýdum. Biz aýal-gyzlaryň (žurnalıst kärdeşlerimiň, sosial mediýa ulgamyn dakylaryň) başdan geçirýänleri iriziji hadysa. Hemme ýerde aýal-gyzlarynyň agzyny baglamak üçin mekir janykmalar bar. Şeýle janykmalar birmahallar saýlaw azatlygynyň, bilim almagyň we kämilleşmegiň gurşawyndaky ýurt bolan Owganystanda Talibanyň gürlemek isleýän aýal-gyzlaryň sesini kesmäge we agzyny baglamaga çytraşýanlar bilen ugurdaşlygy görkezýär.

Üstesine iň soňky yüzüni ýapma mejburylygynda güýcli we ýürek gyýyijy aýratynlyk bar. Owganystan üçin teleýaýlymlarda zenan alypbaryjylary görmegiň özi ýurduň uzak wagtdan bäri ösusň ugrunda ädilen ädimdi. Kiçijik gyzjagazlar hernäme-de bolsa täzeden hyýal atyna atlanyp, ýagty geljeginiň pikirini edip bilýärdiler.

Aýalyň yüzünü ýapasynyň gelýändigi ýa-da gelmeýändigi boýunça hukugyny elinden almak, onuň sesini eşitdirmе hukugyny elinden almak bilen deňdir. «Tolo News»-iň tanymal alypbaryjysy Sonýa Niýaziniň AFP-niň habarçysyna beren interwýusynda aýdyşy ýaly:

– Dik durduk we maska dakkama garşıy çykdyk!..

Karara nägilelik bildirip maska dakan erkek alypbaryjylara-da berekella diýesim gelýär. Sosial mediýada «freeherface» (onuň yüzünü erkinleşdir -t.b.) ýarlygyna gözün ilýär we zenan alypbaryjylara raýdaşlyk bildirip, özgerişe çagyryş edilýär.

2022-nji ýylyň 22-nji maýynda Kabuldaky «Tolo TV» telestudiýasynda geçirilen editorial ýygnanşyga gatnaşan «Tolo News»-iň işgärleri ýüzlerini ýapdy. (AFP)

Taliban diniň adyna bukulýan gözboýagçylykly görnüşini mundan beýlägem dowam etdirer, onuň şular ýaly galp maskalary dakdyrmagyň yslamyň ündeýän zady däldigini ýatlatmak isleýärin. Meniň pikirimçe olar medeniýetimize, dininize ysnat getirdi we käbir adamlaryň üstünlik talabynyň duş gelinýän tekepbirligini döretdi.

Žurnalistlik diňe Owganystanyň sezewar bolan garaňky eýýamynyň açylyp görkezilmegine ýaraýan telewizion alypbaryjylarynyň yüzlerini ýapma buýrugyna çapraz formadaky saýlaw we söz sözleme azatlygydyr. Azatlyklarymyzy ýatyrmakdan we tenimizde erk etmekden el çekiň.

Owgan aýallary ähmiýetlidir, seslerimiz ähmiýetlidir, özümüzü nähili sypatlandyrjakdygymyzy saýlap almagymyz ähmiýetlidir. Dünýäniň diňlemäge başlamagynyň möwriti geldi.

Faiza SAKIB.

Anna, 03.06.2022 ý.

<https://www.independent.co.uk/voices> Publisistika